

УДК 37.018.43:821.161.3:616-036.22

А. В. Брадзіхіна

г. Гомель, ГДУ імя Ф. Скарыны

ТЭХНАЛОГІІ ДЫСТАНЦЫЙНАГА І АДДАЛЕНАГА НАВУЧАННЯ ЛІТАРАТУРЫ ВА ЁМОВАХ ПАНДЭМІІ

Ва ўмовах пандэміі COVID-19 у вышэйшых і сярэдніх установах адукацыі актуалізавалася праблема бескантактнай камунікацыі ў працэсе навучання. Пры гэтым у Беларусі, дзе дыстанцыйнае і аддаленае навучанне да 2020 года не было пашырана, гэтыя тэрміны часта змешваліся і не мелі адэкватнага напаўнення. Асабліва сцю абедзвюх тэхналогій з'яўляецца тое, што вучань можа не наведваць заняткі ў навучальнай установе. Аднак у многім іншым яны не супадаюць.

Тэхналогія *дыстанцыйнага навучання* – гэта самастойнае авалодванне вучнем ці студэнтам ведамі па пэўнай дысцыпліне з дапамогай інтэрнэт-рэсурсаў, кіруючыся толькі заданнем-інструкцыяй і ўказаннем пераліку сайтаў, дзе можна адшукаць патрэбную інфармацыю. Абавязковая тут праверка якасці засваення ведаў. Завочнае навучанне – гэта правобраз дыстанцыйнага, хаця паміж імі таксама існуе шмат адрозненняў. Так, пры завочнай форме атрымання адукацыі час ад часу праводзяцца вочныя заняткі (гэта называецца сесія), а таксама вочна здаюцца экзамены і залікі. Пры дыстанцыйным навучанні непасрэдных сустрэч паміж выкладчыкам і навучэнцам можа не планавацца зусім. Завочнае арыентавалася на рукапісныя і друкаваныя матэрыялы, дасланыя па пошце. Дыстанцыйная форма патрабуе выкарыстання інфармацыйна-камп'ютарных тэхналогій. Больш за тое, яна прадугледжвае абнаўленне самой тэхналогіі навучання, адмаўленне ад традыцыйных метадаў і прыёмаў. У аснову такой тэхналогіі пакладзены модульны прынцып, які падразумявае самастойнае авалодванне вучнямі праграмным матэрыялам пры дапамозе алгарытмізацыі вучэбнага працэсу з дапамогай блокаў-модулей, кожны з якіх утрымлівае некалькі навучальных элементаў. Сістэма гэтых блокаў-модулей і складае вучэбны курс па прадмету. Хаця настаўніку ў гэтай тэхналогіі адведзена вядучая роля, яе сутнасць змяняецца: з рэжыма інфармавання ён пераходзіць у рэжым кансультавання. Модульная сістэма карыстаецца складанай рэйтынгавай сістэмай ацэнкі (ацэначны ліст кожнага вучня па кожнай тэме з аналітычным каментарам).

Агульнапрызнаная эфектыўнасць модульнай тэхналогіі бяспрэчная: яе выкарыстанне дазваляе развіваць навыкі самаадукацыі, самастойнай працы, рацыянальнай яе арганізацыі, размеркавання часу, скараціць час навучальнага курса на 30%, дазваляе вучням самастойна выбіраць узровень складанасці задання (так званыя рознаўзроўневыя заданні) і

адэкватна ацэньваць свае веды і здольнасці (развіваць навыкі самакантролю). Аднак, будучы карыснай на многіх прадметах, модульная тэхналогія ў адносінах да ўрока па літаратуры можа быць эфектыўнай пры вывучэнні толькі асобных тэм. Так, у сярэдняй школе яна спрацоўвае пераважна пры вывучэнні так званых аглядавых тэм (да прыкладу, “Барока. Класіцызм. Асветніцтва”, “Беларуская літаратура пачатку ХХ ст.” і г. д.) ці на ўроках вывучэння біяграфіі пісьменніка.

Дыстанцыйнае навучанне вымагае звароту да электронных вучэбных дапаможнікаў – ад лінейных тэкставых файлаў у фармаце PDF да структураваных гіпертэкстаў у фармаце HTML. На сённяшні дзень на партале <http://e-padruchnik.edu.by/> змешчаны электронныя версіі падручнікаў, у тым ліку па беларускай літаратуры, якія ўтрымліваюць акрамя зместу папяровага адпаведніка гіперспасылкі, заданні інтэрактыўнага характару, якія прапануюцца праз qr-коды, і да т. п. Апошнія істотна аблягчаюць навігацыю па вучэбным матэрыяле, могуць уключаць мультымедычны кантэнт – графіку, аўдыё- і відэафрагменты, анімацыю.

Да наглядных сродкаў для арганізацыі дыстанцыйнага навучання таксама далучаюць электронныя бібліятэкі і каталогі, відэалекцыі на платформе YouTube, аўдыёматэрыялы, у тым ліку аўдыёкнігі, буктрэйлеры, сайты і блогі пісьменнікаў, інтэрактыўныя гульні, квэсты, пазлы і інш. На сайце Мінадукацыі (п. 11) сабраны спасылкі на рэсурсы з заданнямі па беларускай літаратуры [1].

Сайт “Ведай” прапануе лепшыя, на наш погляд, займальныя заданні ў адпаведнасці з праграмай па класах. Сярод такіх форм – гульні для якаснага завучвання праграмных вершаў на памяць або для правядзення стылістычнага эксперыменту (да прыкладу, “Зімой” М. Багдановіча, “Ты пакліч мяне, пазаві...” Я. Янішчыц); віктарына “Пазнай імёны герояў твора”; храналагічная лінейка па біяграфіі пісьменнікаў; пазлы, якія складаюць партрэт аўтара або ілюстрацыю да пэўнага твора; загадкі; заданне злучыць пачатак і канец прымаўкі, псеўданім і сапраўднае імя пісьменніка; крыжаванкі, квэсты і шмат іншага.

Дыстанцыйнае навучанне мае розныя формы:

1 Чат-заняткі. Праводзяцца сінхронна, іншымі словамі, усе ўдзельнікі – і педагогі, і навучэнцы – маюць адначасовы доступ да чата.

2 Веб-заняткі адрознівае большая працягласць і асінхроннасць, навучэнцы глядзяць відэалекцыі і выконваюць заданні ў любы зручны для іх час.

3 Тэлепрысутнасць – адзін з новых метадаў, пры дапамозе якога навучэнец, рухаючы камеру, можа агледзець усё тое, што бачаць і прысутныя ў аўдыторыі.

Пад час пандэміі такую паслугу зрабілі многія сусветна вядомыя музеі і нават храм у Ерусаліме на Вялікдзень.

Дыстанцыйнае навучанне мае шмат пераваг. Па-першае, вучань можа выбраць для сябе зручны час, месца і тэмп выканання працы. Тэхналогія дазваляе развіваць уменні работы з інфармацыяй (пошук, адбор, перапрацоўка) і ўменні самастойнай працы, удасканаліць навыкі самаадукацыі і самакантролю.

Да ліку складанасцей укаранення тэхналогіі можна далучыць немагчымасць прымянення тэхналогіі для фарміравання некаторых навыкаў (да прыкладу, праходжання педпрактыкі студэнтамі-філолагамі ў школе) і санітарна-гігіенічныя патрабаванні, згодна з якімі вучням 6–7 класаў дазваляецца не больш 20 хвілін бесперапыннай працы за камп'ютарам, 8–9 класам – да 25 хвілін, 10–11 – да 30. Акрамя таго, вучню патрэбная моцная матывацыя, самакантроль і самадысцыпліна, каб без удзелу настаўніка выконваць неабходныя заданні. Тэхналогія дыстанцыйнага навучання не развівае камунікабельнасць і навыкі працы ў камандзе, практычныя навыкі. Нельга не адзначыць і праблему ідэнтыфікацыі карыстальніка, які выконвае заданне, а таксама недастатковую камп'ютарную граматынасць некаторых настаўнікаў.

Адаленае навучанне (анлайн-навучанне, eLearning) лічыцца лагічным працягам дыстанцыйнага і прадугледжвае атрыманне ведаў тут і зараз, у рэжыме рэальнага часу; выкарыстанне гаджэтаў і інтэрнэта; непасрэдны ўдзел педагога ў навучанні. Яднае дыстанцыйнае і адаленае навучанне працэс атрымання ведаў па-за аўдыторыяй без непасрэднага, жывога кантакта з педагогам. Галоўнае адрозненне паміж імі – дыстанцыйнае навучанне прадугледжвае дыстанцыю паміж педагогам і вучнем, адаленае, наадварот, робіць акцэнт на кантакце, але сродкамі інтэрнэта. Адаленае навучанне не патрабуе абавязковага выкарыстання асобна арыентаваных адукацыйных тэхналогій і можа ажыццяўляцца ў межах традыцыйных метадаў, прыёмаў і форм работы, хаця прыдатнае і для сучасных адукацыйных стратэгий (да прыкладу, тэхналогіі крытычнага мыслення, французскіх педмайстэрняў, праектнай тэхналогіі і інш.). Скажам, для арганізацыі групавых форм работы на платформе Jitsi Meet дастаткова стварыць некалькі асобных пакояў, падзяліць вучняў ці студэнтаў на групы і далей працаваць па звычайнай схеме афлайн-навучання. Лепшымі бясплатнымі платформаў для арганізацыі адаленага навучання з'яўляюцца Zoom, Discord, Microsoft Teams, BigBlueButton, Jitsi Meet, Skype, Moodle, peregovorka.by і інш. Хаця, трэба адзначыць, для бясплатнага выкарыстання ў многіх з іх ёсць абмежаванні або па часе, або па колькасці ўдзельнікаў. Іншымі словамі, у час першых хваляў пандэміі COVID-19 у беларускай сістэме адукацыі прымянялася тэхналогія менавіта адаленага, а не дыстанцыйнага навучання.

Такім чынам, у сучаснай школьнай сістэме адукацыі тэхналогія дыстанцыйнага навучання па шэрагу прычын не можа быць прынята ў якасці асноўнай. Пры ўмове яе ўкаранення вучні павінны мець дастатковы

ўзровень матывацыі ў працэсе набыцця ведаў і ўменняў, сілы волі, мэтакіраванасці, каб свядома і самастойна, без дапамогі бацькоў ці сяброў, засвойваць праграму. Больш дзейснай яна будзе ў ВНУ. Карыснымі ў гэтым сэнсе бачацца якраз набыткі тэхналогіі аддаленага навучання. Але выкарыстанне тэхналогіі дыстанцыйнага навучання як дадатковага спосабу атрымання ведаў можа стаць перспектыўным. Нельга пераацаніць яе магчымасці і пры працы з хворымі вучнямі.

Літаратура

- 1 Из опыта работы педагогов Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://e-asveta.adu.by/index.php/distancionni-vseobuch/obuchenie-online/iz-opita-rb>. – Дата доступа: 27.02.22.